

Sardinija

Sardinija je otok bogate zgodovine in ponosnih ljudi. Otok čudovitih plaž in neokrnjene notranjosti. Skoraj raj na Zemlji. Ob misli nanjo se človeku v spominu izrišejo podobe kristalno čistega morja, belih, kilometre dolgih plaž in bogate zgodovine, ki priča, da je bila poseljena že v davnini. Drugi največji otok Sredozemlja je, kljub temu da sodi pod Italijo, dovolj samosvoj in čaroben, da popotnik včasih dobi občutek, da sploh ni v Evropi.

Sardinija je po površini večja od Slovenije, če jo boste sklenili obvoziti, boste prevozili krepko preko tisoč kilometrov. Neokrnjeno naravo v notranjosti, kristalno čisto morje in množico prečudovitih plaž bodo cenili predvsem ljubitelji aktivnega oddiha in zaljubljeni v zgodovino. Sardinija je uradno razdeljena na pet delov, večja mesta so tri: Sassari na severu ter Oristano in Cagliari na južnem delu otoka. Večina cest na otoku je primernih za vožnjo z avtomodom, seveda vas lahko ponekod »preseneti« del, ki ni asfaltiran, ali pa je cesta speljana kar preko rečne struge. Ko je voda nizka, jo prečkamo brez težav, ob visoki vodi pač uporabimo obvoz.

Za bežen obisk otoka si je dobro rezervirati deset dni, za resnično spoznavanje pa mnogo več. Sardinijo smo obvozili v smeri urnega kazalca, v dveh tednih videli večino načrtovanega in si na koncu privoščili še nekaj dni za oddih. Spanje na prostem v določenih predelih ni dovoljeno. Ponekod so lepo urejena parkirišča za avtodome (*area di sosta*), povečini pa je mogoče spati na prostem. Na večini plaž tolerirajo tudi pse. Z malo sreče in poguma si edini v prvi vrsti in družbo ti delajo le zvezde in bučanje valov.

Bogata zgodovina

Notranjost otoka je poseljena že tisočletja. Staroselci so živeli v zgradbah, v obliki stolpa, ki nosijo ime nuraghe. Sestavili so jih iz velikih kamnitih blokov, postavljenih en vrh drugega, brez veziv. Cement so namreč izumili mnogo kasneje. Prvotnim stolpom so staroselci kasneje dodali še kakšnega, s čimer so nastali mogočni kompleksi, od katerih je največji Nuraghe Losa.

Preden se zapodite in si ogledate vseh sedem tisoč nuragh, ki so posejane po vsem otoku, predlagam obisk muzeja v glavnem mestu Cagliariju, kjer se boste ob ogledu bogate zbirke v nekaj urah dobro podučili o kulturi in zgodovini otoka. »Citadella muzejev«, kot so jo poimenovali podjetni veljaki, je urejena v predelu starega mestnega jedra, poimenovanega Castello. Med množico muzejev in galerij je obisk arheološkega muzeja skoraj obvezen za vse, ki bi radi vedeli kaj več o kupih kamenja ob cesti, kot bi nuraghe lahko nevešče poimenovali. Dobesedno na vsakem koraku srečamo neme spomenike nekoč cvetoče civilizacije, ki je svoj višek doživela v drugem tisočletju pred našim štetjem ter potonila približno petsto let pred rojstvom Kristusa, ko so otok zavzeli Rimljani.

Po padcu Rimskega imperija je Sardinija za nekaj dolgih stoletij poniknila z zemljevida pomembnih igralcev v Sredozemlju, kamor se je vrnila šele v 11. stoletju, ko so se zanjo začeli zanimati Genovčani in Pisani. Spomeniki tistega obdobja so številne romanske cerkve v okolici Sassarija na severu.

Pomorske jame

Pred nekaj leti nam je Sardinijo uspelo obvoziti v dobrih dveh tednih, sedaj, ko smo že zrelejši, kar se dopusta z avtodomom tiče, pa bi si za enak »program« vzeli vsaj teden dni več. A kaj, ko dopusta in praznikov nikoli ni dovolj!

Potepanje po Sardiniji večina popotnikov prične v Olbii, kjer jih trajekt odloži po naporni sedemurni vožnji. Glavno trajektno pristaniško mesto večina avtodomarjev kar preskoči. Kako tudi ne, ko pa dokaj moderno mesto kljub nekaj malega ostalin iz obdobja Rimskega imperija nima tistega pravega pridiha otoške zasanosti, poleg tega pa se nam ob prihodih vedno mudi. Pomislite, kolikokrat ste se ustavili ob prihodu v Grčijo ali na kateri koli drug cilj vožnje s trajektom. Nikoli? Najbrž bo res držalo ... Pred nekaj desetletji je Olbia dobila tudi letališče, ki je dostopna luka bogatih turistov, ki dopust preživljajo na nesramno mondeni Costi Smeraldi. Južno od mesta je množica peščenih plaž in tudi nekaj kampov za prvo nočitev na otoku. Plaže si sledijo nekaj deset kilometrov daleč, potem se mogočno hribovje povsem približa morju, obala se »stanjša« na nekaj sto metrov širok pas, naslonjen na visoke bregove. Tu se nič kaj sramežljivo skriva znamenita **Cala Gonnone**, do katere vodita dve cesti. Mi smo »priebremzali« po serpentinasti betonirani *mulatieri*, ki si je komaj zaslužila naziv cesta (navzgor nikakor ne bi šlo) in je bila zaradi razgleda zagotovo boljša izbira od elegantnega dostopa skozi moderen, približno pol kilometra dolg predor, ki se odcepi z glavne ceste med mestoma Orosei in Arbatax. Cala Gonone je simpatičen kraj, ki turiste navdušuje predvsem z bližnjimi jamami, ki jih je v tisočletjih bučanja v breg izdolblo morje. Danes vas tja popeljejo z ladjicami, možna je celo izposoja gumenjaka.

Kralj živali na jedilniku

Gorovje se kmalu izpoje v ravnico, ki obkroža **Arbatax**. Tu si lahko ogledate slovite rdeče skale, ki so resnično neverjetne, saj povsem izstopajo iz kamnitega ustroja okolice. Najlepše so ob večerih, ko jim zahajajoče sonce pomaga poudariti rdečino. Če odmislimo z decibeli prepojen bar v neposredni bližini, bi lahko tam v skrajni sili tudi prenočili. V bližnjem Lidu di Cea si lahko ogledate drugo skupino rdečih skal. Ležeče v morju, nekaj deset metrov od obale, so v večerni svetlobi čudovite. Nekaj dni smo preživeli v bližnjem postajališču za avtodome Lido di Orri. Plaža na tem delu otoka je čudovita.

Najbolj logična naslednja postaja na poti je počivališče Turimar, ki nam ga je priporočil kolega avtodomar, v zadnjih desetih letih pa je gostilo že veliko slovenskih avtodomarjev. Med bolj ali manj ravnimi parcelami se pečejo ribe, odojki in škampi,

najzahtevnejše navduši živa glasba, mi pa smo naročili porcijo kralja živali in pečene ribe. Slastno! Dolga plaža, ki je od postajališča oddaljena slabe tri minute hoje, je dokaj prazna, morje pa mogočno buta obnjo in ustvarja pravšnje valove za deskanje. Tudi kajtarji bi tu lahko prišli na svoj račun.

Mestece **Villasimius** nas je pričakalo z veliko tablo s prepovedjo kampiranja na plaži, tako da so sanje o razvajanju z rezanci splavali po vodi. Pa saj ima Sardinija množico drugih kulinaričnih presežkov!

Proti jugu otoka in na zahod

Iz **Cagliarija** smo avtodom usmerili mimo pristanišča, ki še zdaleč ni tako prometno kot tisto v Olbii, do deskarske meke La Madallena, kjer veter lovi tudi čedalje več kajtarjev.

Potem nas je premagala radovednost – skrenili smo z načrtane poti – mar ni ravno to čar potovanj? – in v bližnji **Puli** pod mogočno palmo komaj našli parkirno mesto. Ostanke rimske Nore so povsem ob morju. Rimljani so bili resnično pravi uživači, saj se je mesto kopalo v odsevih morja na eni in plitvine na drugi strani. Še danes stoji nekaj stebrov templja, prav tako je zelo dobro ohranjen amfiteater.

Kasneje se usmerimo proti jugozahodu. Južno obalo samo obvozimo ter si v bližini **Carbonie** ogledamo ostanke nuraghe na Monte Sirai. Brž ko dosežemo obalo, se začnemo dvigati in švignemo mimo **Nebide** z ostanki rudnika in cerkve. Ko se po panoramski cesti peljemo mimo **Masue** in znamenite skale Pan di Zuccheru, so razgledi na zahajajoče sonce prečudoviti. Po strmem vzponu – naš takratni avtodom je žalostno sopihal v prvi prestavi – in kratkem spustu prispemo v Calo Domestico, kjer nas pričakajo prijatelji. Postajališče za avtodome je postavljeno za sipino, ki »raste« za plažo, in je prijetno zatravljeno. Sanitarne postaje z odtokom ali električnih priključkov tu ne boste našli, dobite pa svežo vodo in, kar je najpomembnejše, dokaj ravne parcele. Ob našem obisku se nam je nasmehnila sreča, tako da smo prispeli ravno na plažni koncert. Glasba je bila odlična, repertoar dober in prava škoda, da so igrali zgolj desetglavemu občinstvu in naši psički. Zlahka bi napolnili in zadovoljili portoroški avditorij.

Plaža je čudovita, pogled z veličastnih pečin, ki obkrožajo zaliv, je veličasten, dodaten pečat skrivnostnosti pa rtu dodajajo ostanke obrambnega stolpa. Z Nejo si ogledava še sosednjo, polovico manjšo plažo, do katere vodi dostop skozi v skalo vklesan majhen predor. Na plaži se zavalimo v zadnjo, manj vetrovno vrsto. Kasneje se izkaže, da je nadležni veter na zahodnem delu otoka stalnica. Kot kaže, so v zoprnno hladni vodi tudi izviri sladke vode, rib pa skoraj ni. A vseeno je Cala Domestica med najlepšimi kraji na Sardiniji.

Jama Su Manau in tempelj Antas

Utrujeni od ležanja na plaži se odpravimo do jame Su Mannau. Kako nastanejo jame, si preberite v knjigah o speleologiji, a vsakomur bo kmalu jasno, da je ob nastanku

veliko vlogo igrala voda. A bolj kot veličastne kapniške tvorbe nas je navdušil hlad, dobrodošla sprememba siceršnji vročini na površju. Ogled priporočamo vsem ljubiteljem jam, tisti, ki si ogled predstavljate kot lagodno vožnjo z vlakom, pa tu ne boste prišli na svoj račun.

Kasneje pot podaljšamo do ostankov rimskega templja Antas, kjer stojijo tudi ostanki nuraghe. Kar se bo marsikomu zdelo neverjetno, je resnično – čeprav je tempelj ogromen, so ga odkrili šele leta 1966, torej pred dobrimi 45-imi leti! Nepredstavljivo. Je pa res, da takrat še ni bilo Google Zemlje in podobnih pripomočkov za raziskovalce s kavča ... Otroci se okrepčajo s sladoledom, mi pa smo se odločili, da bomo tu na visečem parkirišču prespali. Da je bilo mirno kot sredi Kočevskega roga, najbrž ni treba poudarjati.

Sipine Piscinas in Costa Verde

Naslednja logična postaja so sipine reke Piscinas, kjer se pričinja Costa Verde. Kako je z dostopom, bomo preverili letos poleti, a takrat se je do plaže ob izlivu reke prišlo tudi z avtodomom. Zadnja leta pa avtodomarji, ki so obiskali Sardinijo, poročajo, da so dostop prepovedali. Glede na obnašanje avtodomarske srenje je njihova prepoved nekako logična in tudi pričakovana. A vseeno si pogledjmo, kako je z dostopom: v Ingurtosuju se zrinemo pod podvoz (nikar se ne ustrašite table o višini), potem pa mimo zapuščenih rudniških naprav po slabem makadamu pripeljemo do sipin. Ustavi nas tabla, ki prepoveduje vožnjo avtodomom, a ne zganjajmo panike. Parkirajmo vozilo in pojdemo naprej peš. Fascinantne sipine segajo do petdeset metrov visoko, mivka se prav prijetno udara in koraku naprej sledi vsaj eden nazaj. Vsekakor je izkušnja nekaj posebnega, tega ljubljanski asfalt ne ponuja ... Ker cilj posvečuje sredstva, se lahko na koncu prepoteni in s peska polnimi spodnjimi hlačami vržete v morje. Verjemite: prav prija!

Pot nas je vodila proti severu. Kmalu prečkamo rečico, odpeljemo etapo po katastrofalnem makadamu in prečkamo še reko Piscinas, obarvano zanimivo oranžno (najbrž zaradi železovih oksidov v tleh). Ko zapustimo dolino reke Piscinas, se cesta vzpne in vozimo po zanimivi pokrajini – na levi strani morje, na desni Pokljuka. V prenesenem pomenu. Stoletni iglavci stojijo tako na gosto, da podrasti skoraj ni. Pokrajina menja kuliso iz ovinka v ovinek in žal nam je, ko naletimo na asfaltno cesto in civilizacijo. Ustavimo na prekrasnem prostoru kakšnih 25 višinskih metrov nad plažo in preostanek dneva prebijemo ob morju. Podvodni svet očara z neverjetno vidljivostjo, podobno smo do sedaj izkusili le na otoku Visu in na jugu Grčije. Pod vodo sva srečala salpe, špare, pisane ribice iz tropskih morij, pa orade in celo majčkeno meduzo.

Riževa plaža

Pot proti severu nadaljujemo po daljši ali krajši poti. Ker vodnik po Sardiniji omenja ozek most, ki pot do Oristana skrajša za približno 35 kilometrov, bodo voznikov

želodec kmalu napolnili metuljčki nelagodja. Most je res ozek, po moji oceni malo širši od dveh metrov in pol, ter zelo dolg. Po števcu celih 900 metrov. Še sreča, da nam nihče ni prišel nasproti, saj tako dolge vzvratne vožnje tudi jaz ne maram. Pokrajina v okolici **Arboree** je simpatična, povsod okrog nas so polja. Mestece s štiri tisoč dušami so pozidali v dvajsetih letih prejšnjega stoletja in je prvotno nosilo ime Mussolinia. Takrat so se z okoliških močvar znebili nadležnih komarjev, ki so nekoč sejali grozo in ljudem »darovali« malarijo. V **Oristanu**, ki spada med tri velika sardinska mesta, obnovimo zaloge in odbrzimo v smeri Tharrosa, ki nas pričaka obsijan z večernim soncem. K sreči so nas čuvaji parkirišč spustili mimo zapor in tako parkirava tik ob vhodu. Ker nama je za zelo hitri ogled kamnov škoda evrov, si zadevo ogledava izza žične ograje, kar se, zaradi panoramske poti, zdi dobra ideja. Vseeno ne smemo spregledati vloge Tharrosa v preteklosti. Mesto so ustanovili Feničani v osmem stoletju pred našim štetjem na rtu San Marco, ki je ponujal zavetje trgovskim ladjam. Za časa Rimljanov se je mesto še razširilo in dobilo znamenito promenado z drenažnim sistemom, v katerega so se zlivale odplake iz hiš, iz tistih časov pa izvirajo tudi korintski stebri, ki so bili nekoč del templja. Na bližnjo plažo Is Arutas prispemo ob mraku in uživamo v sončnem zahodu. Ko skoraj vsi sosede poženejo agregate, ugotovimo, da to sploh ni počivališče, ki ga je priporočil kolega, zato hitro poženemo »gajbico« in v trdi temi parkiramo na postajališču Agricampeggio ter kmalu zaspimo. Plažo smo imeli pred nosom. Podjetni domačini vam pod tendo dostavijo tudi znameniti sir pecorino (za spodoben kos boste odšteli približno 50 evrov). Znamenita Spiaggia del Riso je pred nosom, vetrič hladi ozračje, veter pa se čez dan toliko okrepi, da sosed odhiti kajtat. Pogoji za dvig zmaja so spodobni. Sosed ga je napihnil in elegantno dvignil pred avtodomom, potem pa, ponosen kot avstrijski cesar, odkorakal na plažo.

Vetrovna zahodna obala

Ker se vsega lepega človek prej ali slej naveliča, se po nekaj dneh na Riževi plaži odpravimo naprej proti **Santa Cristini**, kjer je urejen nekakšen spominski park (6), ki priča o veličini sardske preteklosti. Kraj je prisrčen, sveti izvir veličasten. Povzpne se na nuraghe, sprehodimo po lepo urejenem parku in pomalicamo težko zasluženi sladoled. Tu bi zlahka preživeli več kot le nekaj ur, a ker smo na dopustu, se mudi naprej. Malo po osmi smo spet na vetrovni obali v **Bosa Marini**. Prenočevanje za avtodome je tu povsod prepovedano in ko se nam ne ljubi več iskati, pristanemo na počivališču, kjer si za debelih 20 evrov privoščimo prvo vrsto. PZA nudi vso potrebno infrastrukturo in leži povsem ob obali. Ob našem zadnjem obisku je po vsej severozahodni obali nemarno pihalo. Nadležni veter je dvigal pesek, morje je bilo tako vzvalovano, da ni dovoljevalo surfanja. Naveličani vremena smo ugotovili, da z dvema malčkoma tu nimamo kaj iskati.

Skozi **Alghero** smo se usmerili proti polotoku Capo Caccia. Z ogledom Neptunove jame ni bilo nič, saj so se ob obali penili večmetrski valovi, maestral pa se je krepil iz

minute v minuto. Glede spanja smo spet v dilemi. Ker nama je bil ta konec takrat nepoznan, sva telefonirala kolegu, ki nama je prijazno poslal nekaj koordinat. A so možnosti za brezskrben spanec na tem koncu bolj klavrne. **Porto Ferro**, ki ima lepo plažo, je znan po vlomih v vozila, v **Argentieri** je ustavljanje z avtodomi prepovedano, zato nam je ostala zadnja možnost – **Stintino**. V polmraku parkiramo na plaži v družbi desetih avtodomov in treh bunkerjev. V bližini je surfarsko središče. Zunaj divja veter in kamper se ob sunkih maje kot papirnata barčica.

Kamnita slonček in medved

Kljub viharnemu vremenu je plaža Pellosa v **Stintinu** z lunarno pokrajino na drugem koncu zelo lepa in za spremembo je bila prazna. Veter nas prežene proti vzhodu, peljemo mimo industrijskega Porta Torres in ob obali švignemo proti Slončku. Še prej si v mestecu **Tergu** ogledamo romansko cerkev Santa Maria di Tergu iz 12. stoletja. V tem delu je sedem cerkva iz tega obdobja in vse so biseri romanske arhitekture. Slonček, oziroma Roccia dell'Elefante, je zagotovo najbolj slonovska od vseh skal – obliko slona je skala iz trahita dobila v tisočletjih bičanja vetrov, danes pa nas z dvignjenim rilcem pozdravlja prav ob robu ceste. V preteklosti so v njej hranili žare umrlih, o čemer pričajo vanjo izdolbeni prostori (*domus de janas*), naša Neja pa jo prepleza po dolgem in počez.

Castelsardo je čudovit, postavljen na vulkanski skali ob morju, v preteklosti pa je menjal precej »lastnikov«. Današnje ime je dobilo leta 1776. Nad mestom bdi trdnjava, v kateri je muzej pletenja košar, obiska vredna je tudi mestna katedrala. Avtodom boste morali pustiti pred mestom.

Preko Valle della Luna se odpeljemo do izvira v kraju **Tempio Pausania**. Preseneti naju pokrajina Lune, Tempio pa razočara – konec koncev so to le zapuščene toplice. Zanimivo, da veliko ljudi polni plastenke z baje zdravilno vodo iz izvira Rinaggu. Ena zadnjih postaj na Sardiniji je znameniti medvedek. Ker na severu ni kakšne posebno lepe plaže, nadaljujemo kar do Palaua. Slovita medvedja gmota nas pričaka v vsem sijaju, razgledi na vse strani so prečudoviti. Neja je nad skalami popolnoma navdušena in veselo pleza po medvedu. Na žalost na njegovem trupu preveč piha, zato ga bomo osvojili drugič.

Perverzno mondena Costa Smeralda

Severovzhod Sardinije je bil do šestdesetih let prejšnjega stoletja turistično nerazvit. Leta 1962 pa se je našel konzorcij investitorjev s princem Aga Khanom IV., ki je več kot milijardo dolarjev investiral v turistični kompleks za nesramno bogate člane svetovnega *jet-seta*. Tu boste našli čudovite marine s privezanimi jahtami, ob katerih vam bo zastal dih (da ne govorimo o ceni ...), množico luksuznih hotelov in vil. Razvoj je pomenil prepoved za nekoč zaspane vasice, kar pa nas ni prepričalo. Raje smo se usmerili rahlo v notranjost proti **Arzacheni**, kjer si ogledamo Tombe dei

Giganti Coddu Ecchii. Te grobnice so še ena posebnost Sardinije. Le kako so postavili skale v tako kompozicijo, saj je največja visoka preko štirih metrov?

Presežki

Na vsakem potepu lahko za nekaj krajev rečemo, da so se nam v spomin vtisnili bolj kot preostali. Sardinija kot dežela z mnogoterimi obrazi postreže z množico presežkov. Med kraji bi izpostavil Castelsardo, stari del Cagliarija in samotne vasi v notranjosti otoka. Med čudesi narave so nas najbolj prepričale rdeče pečine v Arbataxu, Riževa plaža in sipine ob izlivu reke Piscinas, ostanki nuragh pa so nas na vsakem koraku opominjali, da so ta otok ljudje naselili že pred več kot štiri tisoč leti. Če me vprašate, ali bi se na Sardinijo še vrnili, je odgovor odločni »Da!«.

Izbira trajektne linije

Na Sardinijo je z avtodomom možno priti z ladjo iz treh trajektnih pristanišč: Livorna, Piombina in Civitavecchie. Na Sardinijo se Slovenci praviloma odpravimo preko trajektne luke v Livornu ali Piombinu, bolj poredko uporabimo trajektne linije iz Civitavecchie ali Genove. Z otoka vozi trajekt tudi na sosednji otok Korziko. Ne glede na izbiro trajektnega ponudnika boste na ladji preživeli vsaj šest ur. Dobesedno preživeli, saj priljubljene storitve *camping on board* zaradi zaostrene zakonodaje ne ponujajo več.

Rezervacija vozovnice in nakup znata biti dober preskus živcev, saj je mogoče s pomočjo pravilno izbranih datumov odhodov in z »jokerji«
privarčevati lep kupček evrov, ki bo lahko zadoščal celo za gorivo za ves dopust. Mi smo trajekt rezervirali in plačali že nekaj mesecev pred odhodom, vozovnica pa nas je stala slabih 400 evrov. Dokaj ugodno ob trenutno pošastno visokih cenah naftnih derivatov.

GPS koordinate

Nekaj plaž ...

BUDONI

N 40.701111 / E 9.719722

SANTA LUCIA

N 40.566557 / E 9.790462 ali N 40.5741 / E 9.78365

GIRASOLE

N 39.958963 / E 9.683239

PORTO DE MAGA – COSTA VERDE

N 39.571944 / E 8.461944

ISOLA ROSSA

N 41.016388 / E 8.889166

Parkirišča za avtodome**LIDO DI ORRI – PZA TANCA ORRI**

N 39.903638 / E 9.681875

PORTO CORALLO – PZA TURIMAR

N 39.437919 / E 9.632455

CALA DOMESTICA – PZA

N 39.371802 / E 8.382876

BUGGERRU – PZA

N 39.402401 / E 8.401767

IS ARUTAS – PZA AGRICAMPEGGIO

N 39.962222 / E 8.401666

BOSA MARINA – PZA S' Abba Druche

N 40.31454 / E 8.465267

Naravne in kulturne znamenitosti**ARBATAX – Rdeče skale (Roccie Rosse)**

N 39.9386 / E 9.71028

NORA – PULA

N 38.986944 / E 9.013888

JAMA – GROTTA DI SU MANNAU

N 39.40788 / E 8.493552

TEMPELJ ANTAS

N 39.391541 / E 8.499435

SIPINE REKE PISCINAS

N 39.532222 / E 8.464722

NURAGHE SANTA CHRISTINA

N 40.06154 / E 8.730643

NURAGHE APPIU

N 40.4485 / E 8.42474

ARGENTIERA

N 40.739782 / E 8.148926

SLONČEK - Roccia del l'Ellefante

N 40.889902 / E 8.745399

TERME CASTELDORIA – REKA COGHINAS

N 40.900614 / E 8.89833

VALLE DELLA LUNA

N 40.96695 / E 9.022162

MEDO – Roccia del l'Orso

N 41.172462 / E 9.416424

TOMBA DELL GIGANTI

N 41.0514 / E 9.35669